

Tájgazdálkodás, tájtervezés

Hétfő 13:30 Kémia Nagyelőadó

- 1. Babus Friderika (BCE TÁJK)**
- 2. Móricz Anna (BCE TÁJK)**
- 3. Puha Magdolna (BCE TÁJK)**
- 4. Sigmond Katalin (BCE TÁJK)**
- 5. Szűcs Viktor (DE TTK)**
- 6. Tóth Eszter (BCE TÁJK)**

A turizmus és a környezeti bemutatás tervezésének tájépítészeti szempontjai; vizsgálat és értékelés a Mátrai tájvédelmi körzet bővítésére kijelölt Heves megyei területén

BABUS FRIDERIKA, tájépítés mérnök, 5 évf.
Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest

Témavezető: **KISS GÁBOR**,
BCE, Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

A természeti és táji értékek bemutatása az értékmegőrzés szempontjából kiemelkedő jelentőségű, hiszen ha az emberek számára nyilvánvalóvá válik egy terület vagy objektum értékessége, ha tudatossá válnak a helytelen magatartási formákból származó károsítások, akkor a legtöbben hajlandóak erőfeszítéseket tenni természeti és kultúrtörténeti örökségünk megőrzésére. A közvetlen védelmi szerep a látogatók irányításában nyilvánul meg, hiszen a tudatosan tervezett bemutatás képes a figyelmet elterelni a természetvédelmi szempontból legértékesebb objektumokról, területekről. A környezeti bemutatás nem csupán az adott terület értékeivel ismerteti meg, hanem közvetetten azok védelmére is ösztönöz, emellett olyan társadalmi igényeket is kielégít, mint a rekreáció, a turizmus, illetve közvetett módon a területfejlesztés.

Kutatásom középpontjában a környezeti bemutatás áll. Célom a környezeti bemutatás stratégiai tervezésének tájépítészeti szempontú megalapozása, amely bemutatás jelentős szerepet játszik a turizmus okozta terhelések megelőzésében, a látogatók irányításában, valamint a helyi lakosok szemléletformálásában, végső soron a természeti és táji értékek megőrzésében. Dolgozatomban a tervezés első lépéseként olyan értékelési módszert dolgoztam ki, amelynek célja az ún. témaspecifikus bemutatási terület egységek lehatárolása. Az értékelés segítségével megállapítható a magyarországi kistájak természetvédelmi oltalom alatt nem álló területén előforduló természeti és táji értékek bemutatathatósága, bemutatásra való alkalmassága.

A vizsgálat és értékelés mintaterülete a Mátra délnyugati része, a Mátrai Tájvédelmi Körzet bővítésének második ütemében védetté nyilvánításra tervezett Heves megyei területek. Választásom azért esett erre a területre, mert a természeti területek itt viszonylag nagy összefüggő tömbben találhatóak meg, ezért a bemutatás tervezésekor rendszerszemléletre van szükség.

A védetté nyilvánítás célja a turizmus által kevésbé érintett terület botanikai, zoológiai értékeinek megőrzése, védelme, valamint kisebb kezeletlen zónák - "őserdők" - létrehozása az érintetlenség biztosítása érdekében. Érdekes tehát a turizmusból származó terheléseket a közeljövőben megelőzni, és már a kezelési terv készítésével párhuzamosan, vagy azt megelőzve szükséges megállapítani a látogathatóság területi vonatkozásait, és létre kell hozni a környezeti bemutatás rendszerét.

Szénhidrogén-bányászat táji hatásai Bázakerettye és Lovászi térségében

MÓRICZ ANNA, tájépítésmérnök hallgató (2005 tavasz)
Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest

Témavezetők: DR. CSEMEZ ATTILA, egyetemi tanár
BCE, Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszék

A zalai táj és a himbák szeretete indított el azon az úton, hogy a szénhidrogén-bányászattal foglalkozzam. Az országban elsőként Zalában meginduló kőolaj- és földgázkitermelés hamarosan bekövetkező teljes leépülése adott aktualitást a kérdésfeltevésnek: milyen lesz a zalai táj a jól megszokott és szeretett himbák nélkül, melyek az évtizedek folyamán mindenki szívébe belopták magukat? Úgy éreztem a megyéhez oly szorosan kötődő szénhidrogén-bányászat megszűnésével értékek mehetnek veszendőbe, semmisülhetnek meg.

Dolgozatom témájául a két legkorábban feltárt lelőhely, a Budafai és a Lovászi mezők térségét választottam. Célul tűztem ki a szénhidrogén-bányászat sokrétű hatásainak bemutatását: hogyan hatott a kitermelés a dél-zalai térségre, milyen társadalmi és táji hatásokat indukált, hogyan valósult meg segítségével a területi fejlődése.

Az 1937-ben feltárt Budafai mező kiemelt ipartörténeti jelentősége felhívta a figyelmemet arra, hogy a lelőhely területén a kőolaj-bányászati emlékek feltétlenül bemutatásra érdemesek. A nagy bólogató himbák mellett található, egyéb szénhidrogén-ipari attrakciók, a tankállomások, a MAORT lakótelepek, a különféle vezetékrendszerek szintén nagy érdeklődésre tarthatnak számot.

Munkámmal arra szeretném ráirányítani a figyelmet, hogy a hazai első szénhidrogén-lelőhely ma még nincsen bemutatva, nem alkalmas látogatók fogadására. E hiány pótlásaként ezért tematikus utak, bemutatóhelyek kialakításának tervezését tűztem ki célul, hogy ezzel is elősegítsem a himbák fennmaradását és a dél-zalai kőolajbányászat megismertetését.

A turisztikai fejlesztésekben érdekelt dél-zalai Önkormányzatok, a Magyar Olajipari Múzeum és a MOL együttes összefogásával a Budafai mező bemutatása megvalósítható. Bízom abban, hogy ez a törekvés a térségi területfejlesztési célok közé beépülve a közeljövőben teljesülhet. A turisztikai kínálat bővítése, a szénhidrogén-ipari bemutatóhely kialakításával újbóli lendületet adhat a bányászati szempontból már jelentéktelen területen.

Üdülési terhelhetőség vizsgálat a Ráckevei (Soroksári)-Duna menti tájrészletben

PUHA MADGOLNA, tájépítész szakos hallgató (2003 őszi)
Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest

Témavezető: **UDVARDI ANIKÓ**, egyetemi tanársegéd,
BCE Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

A Ráckevei (Soroksári)-Duna a Duna magyarországi szakaszának egyik jelentősebb mellékága. Növényvilágának legértékesebb képződményei az úszólápok, melyek unikális természetvédelmi értékeknek tekinthetők. A Ráckevei (Soroksári)-Duna sajátos zsiliprendszeréből következő szabályozás tette lehetővé Európa második legnagyobb kiterjedésű úszólápvilágának létrejöttét. A térség természeti adottságainak megőrzéséhez a jövőbeni tájhasznosításban kiemelt fontosságú üdülési, turisztikai fejlesztést összhangba kell állítani a tájvédelem követelményeivel.

A tanulmány készítése során az elsődleges célom az volt, hogy feltárjam a Ráckevei (Soroksári)-Duna üdülőkörzet 6 települését érintő tájrészletében az üdülési és turisztikai hasznosítással járó terheléseket és a vizsgálat eredménye alapján lehatároljam a térség üdülési övezeteit, amely meghatározza az üdülés különböző lehetőségeit, helyszínét a tájban. Végül kidolgoztam azokat a tájrendezési javaslatokat, amelyek megteremthetik a térségben az üdülés és természetvédelem egyensúlyát.

A táj-terhelhetőség vizsgálat első lépéseként áttekintést adtam a Ráckevei (Soroksári)-Duna és térsége természeti, táji adottságairól és azok stabilitási jellemzőiről. A tájhasználati módok leírása a terhelések ismertetésével egy fejezetben történik, amit a köztük lévő összefüggések indokolnak.

A tájat érő, egyrészt a jelenlegi területhasználatból következő terheléseknek, másrészt az üdülési, turisztikai fejlesztések folyamán várható terheléseknek, valamint azok következményeinek vizsgálatát követően került sor a terhelhetőség mértékének megállapítására. Ezt egy általam kialakított értékelési szempontrendszerrel egészítettem ki, amely a térség természeti értékeinek ökológiai állapotát és veszélyeztetettségét mutatja. Alkalmazásával könnyebben megállapítható az egyes tájrészletek terhelhetősége.

A vizsgálatok eredményeként kialakított üdülőövezeti térképen kirajzolhatók a térség azon területei, melyek a komolyabb fejlesztések színterét adhatják, valamint azok a részek, amelyek az úszólápok és más értékes élőhelyek stabilitásának megőrzésében fontos szerepet játszanak. A végeredmény alapján felvázolható egy, a Ráckevei (Soroksári)-Duna és térsége jövőbeni fejlődését kedvezően befolyásoló tájfejlesztési-tájvédelmi koncepció.

Tájtervezés és régészet összefüggései

SIGMOND KATALIN, tájépítész hallgató (2004 őszi)
Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest

Témavezető: BODA BRIGITTA, PhD hallgató,
BCE Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

TDK dolgozatomban a régészet és tájtervezés kapcsolódási pontjaival foglalkoztam. Ennek során megvizsgáltam mindkét szakterület jogszabályi háttérét. A talált közös pontokra különös figyelmet fordítva elemeztem a két terület *vizsgálódásainak módszerét*, ezen belül is a táj vizsgálatot és a tájrégészeti objektumok védelmének lehetőségeit. Emellett megvizsgáltam mind a régészet, mind a táj tervezés *településrendezési tevékenységben* az örökségvédelemmel kapcsolatosan betöltött szerepét, lehetőségeit, mert mind a módszertani, mind a jogszabályi háttér vizsgálata alapján ezt találtam a *legfontosabb kapcsolódási területnek* régészet és tájtervezés között.

A vizsgálati módszerek összehasonlítása szerint a régészet a tájvizsgálat során egy történelmi időkből létezett tájat rekonstruál, a tájtervezésnek pedig jelen és múlt alapján a jövőbeli alakulására van hatása. A két szakterület tehát ezen a ponton kiegészíthetné egymás munkáját. Vizsgálati módszerük alapmetodikája hasonló, bár a vizsgálat menete eltérő.

Régészeti örökség védelmének alapkövetelménye, hogy a védendő értékeket eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni. A régészeti emlékek védelmével az elemzett jogszabályok alapján az örökségvédelem szakterületén túl foglalkozik a terület- illetve településfejlesztés és rendezés, a környezetvédelem, természetvédelem, táj védelem, és az építészet - védelmi lehetőségeik azonban eltérőek. Védelemmel kapcsolatos legfontosabb feladat, hogy az adottságok és lehetőségek tükrében a *megfelelő védettségi kategória* alkalmazása révén a védett objektumok szervesen beépüljenek a település életébe. A településrendezés során mind a *használhatóság*, mind a *védelem céljának megfelelő funkciót* kell nekik találni.

A régészeti örökség védelme és a településrendezési tevékenység összehangolása kormányrendeletben is vállalt, illetőleg kötelező állami feladat. A régészet és tájtervezés kapcsolata rendszerint minimális és inkább kényszer jellegű, holott egymás munkáját kiegészíthetnék, mely mind a településrendezés, mind pedig az örökségvédelem hatékonyságát elősegítené.

Az épített környezet vizsgálata Debrecen, egy kisvárosi formacsoportú városrészében

SZÜCS VIKTOR, terület- és településfejlesztő szakgeográfus, tájvédő szakgeográfus, szakfordító, településmérnök (2004 tavasz)
Debreceni Egyetem, Debrecen

Témavezetők: Eke Pálné Dr Zamárdi Ilona, egyetemi docens,
DE Társadalomföldrajzi és Területfejlesztési Tanszék

Az utóbbi évtizedekben, a földrajzban a települési épített környezetre vonatkozó kutatások kevésbé szerepeltek napirenden, mint a települési környezet többi alkotóelemével kapcsolatos vizsgálatok. Az épített környezet vizsgálatából a településföldrajznak sokkal jobban ki kellene vennie a részét, hiszen a területi kutatásokban a földrajznak kétségtelenül elsőrendű szerepe, kötelessége és megfelelő tapasztalata van.

Debrecen mai belvárosának területén négy egykori halmazfalu helyezkedett el a XIII. században, ezek közül a hajdani Szentlászlófalva, a mai kilencedik városrendezési körzet őrzi legjobban a hosszú történelmi fejlődés során kialakult kisvárosias zárt lakónegyed képét. A városias jellegű zárt sorú földszintes ház viszont csak az épülettípus fejlődés utolsó stádiumára utal. Az átalakulás a falusias típustól kezdve, a hézagos kispolgári házsoron keresztül a zárt kispolgári sorházig tart. A fejlődési folyamat során azonban több átmeneti és keveréktípus jött létre. Ezek a hagyományos, hosszú történelmi fejlődés során kialakult épülettípusok. Az idő múltával megjelentek új típusok is. Különösen napjainkban intenzív a régi városrész képének átalakulása. A hagyományos típusok esetében már Mendöl Tibor is jellegzetes területi megoszlást mutatott ki, a periféria és centrumterületek közötti tengely mentén. Az épületek felvételezésének eredményeként 22 épülettípus kategóriát állapítottam meg. A típusok településrészben belüli megoszlásának vizsgálata alapján elmondható, hogy viszonylag sok épülettípus található, de ezeknek nagy része csak színezőelemként fordul elő. A településkép korántsem nevezhető teljesen egységesnek, mivel egyik kategória sem ér el abszolút többséget. A típusok elrendeződésének vizsgálatával sikerült a legtöbb esetben bizonyítani a már Mendöl Tibor által leírt épülettípusok településen belüli megoszlását. Az újonnan megjelent épülettípusok elhelyezkedésének esetében is sikerült szabályszerűséget megállapítani.

A továbbiakban arra a kérdésre, hogyan lehetne az épített környezet változatosságát számszerűsítve jellemezni, az ökológiában elterjedten használt diverzitási mutatókon keresztül próbálok egyfajta választ keresni. Először az egyszerűbb, a fajszám (épülettípusok száma) és az egyedszám (épületek szám) alapján számított mutatókat vizsgálom. Majd azok következnek, amelyek azt is figyelembe veszik, hogy az egyes fajok (épülettípusok) milyen egyedszámmal vesznek részt a közösségben (a vizsgált területen), ilyenek a Simpson- és a Shannon-féle diverzitási mutatók.

Környezeti bemutatási stratégia a növényvilágról a Fővárosi Állat-és Növénykertben

TÓTH ESZTER, tájépítész hallgató (2004ős)
Budapesti Corvinus Egyetem, Budapest

Témavezető: DR. KISS GÁBOR, egyetemi adjunktus,
BCE Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék

A fővárosi Állat-és Növénykert hazánk vezető jelentőségű közgyűjteménye, 1866-os alapítása óta töretlenül a hazai és európai állatkertészet kiemelkedő színvonalú intézménye. Jelentősége szakmai vezető szerepéből és óriási népszerűségéből adódik. Hatalmas tömegeket képes megmozgatni, egyedülálló lehetőségei vannak a környezeti tudatformálásban, az ismeretterjesztésben.

A környezeti bemutatás egy kommunikációs forma, amely több az információ pusztá átadásánál. Hozzá tartoznak a minőségi, tudatosan felépített kommunikáció és a látogatók számára elérhető szolgáltatások. Mindezek előfeltétele a személyzet szakmai elhivatottsága, valamint a látogatók igényeinek és a bemutatandó hely vagy téma jellemzőinek beható ismerete.

Magyar szakirodalom még alig született ebben a témában, mivel hazánkban még nem bontakozott ki a tematikus bemutatás. Ezért dolgozatomban írásakor az idegen nyelvű szakirodalomra támaszkodtam.

Környezeti bemutatási stratégiával egy intézményképes látogatóinak figyelmét egy adott témára irányítani. Az átgondolt programok, tematikus séták, gondosan megtervezett tájékoztató táblák mind segítenek a célzott ismeretátadásban. Így az intézménynek módjában áll pontos, egymásra épülő információkat közölni, és egy jól tervezett programmal a látogatók érdeklődését felkelteni, tartósan megtartani. A környezeti tudatformálás tehát egy irányelveket kijelölő bemutatási stratégia segítségével jóval hatékonyabb, mint annak hiányában.

Egy környezeti bemutatási stratégia alkotásánál vezérlő elv a rendszerszemléletű tervezés. Elvárás, hogy a stratégia szervesen kapcsolódjon az adott intézmény már létező terveihez, összhangban legyen annak távlati célkitűzéseivel. A kapcsolódási pontok megvalósulhatnak a tervek hierarchiájának egyértelmű meghatározásával, vagy a bemutatási stratégia akár lehet más szakterületre készített tervek, mint például a marketing – kommunikációs stratégia egy részfejezete is.

A Fővárosi Állat- és Növénykert esetében a környezeti bemutatási stratégia a növényvilág, tágabb értelemben a természet összetettségének megismertetését tűzi ki célul. Feladata továbbá a növényvilág iránti érdeklődés felkeltése, az élővilágról minél több ismeret átadása, hogy a látogatók a környezetvédelem és a természetvédelem szempontrendszerét összefüggéseikben értsék és ezekkel összhangban éljenek.